

Araştırma Makalesi/ Research Article

Tarihçilerin Bakış Açılılarıyla Sözlü Tarih

Hülya Çelik* – Ayça Orhan**

(ORCID: 0000-0003-2207-2104 / 0000-0003-3223-0655)

Makale Gönderim Tarihi

04.04.2025

Makale Kabul Tarihi

02.08.2025

Atf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Çelik, H., Orhan, A., “Tarihçilerin Bakış Açılılarıyla Sözlü Tarih”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10/ Özel Sayı: Vakanüvis 10. Yıl Özel Sayısı (Special Issue for the Decennial of Vakanüvis), (2025): 301-336.

APA: Çelik, H., Orhan, A. (2025). Tarihçilerin Bakış Açılılarıyla Sözlü Tarih. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10 (Özel Sayı: Vakanüvis 10. Yıl Özel Sayısı (Special Issue for the Decennial of Vakanüvis)), 301-336.

Öz

Sözlü tarih, geçmişte yaşanmış olayların, bu olaylara tanıklık eden bireylerle yapılan görüşmeler yoluyla kaydedilmesi ve yorumlanması sürecini ifade eden bir araştırma yöntemidir. Tarih yazımında resmi belgelerin ve yazılı kaynakların ötesine geçerek bireysel deneyimlere odaklanan sözlü tarih, tarihsel bilgiye alternatif bir bakış açısı sunar. Bu araştırma, tarihçilerin sözlü tarihe yönelik bakış açılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, farklı üniversitelerde görev yapan 15 tarihçi akademisyen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye, hcelik@sakarya.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Sakarya University, Faculty of Education, Department of Turkish Language and Social Sciences Education, Türkiye.

** Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, aycaorhan91@gmail.com.

Ph.D. Candidate, Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Türkiye.

yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular, akademisyenlerin sözlü tarihin tarih yazımındaki yeri, güvenilirlik tartışmaları, sözlü tarihin öğrencilere kazandırdığı beceriler, sözlü tarih yönteminin avantaj ve sınırlılıkları hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, katılımcıların çoğu, sözlü tarihin akademik kabul görme sürecinde çeşitli zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Araştırma, tarih disiplininde sözlü tarihin kabul görmesi için öneriler sunmakta ve bu yöntemin tarihsel bilgi üretimine katkılarını tartışmaktadır. Bu çalışma, tarih yazımında farklı yöntemlere olan ihtiyaç ve sözlü tarihin potansiyelleri konusundaki tartışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sözlü tarih, tarihçi, tarih.

Oral History from the Perspectives of Historians

Abstract

Oral history is a research method that refers to the process of recording and interpreting past events through interviews with individuals who witnessed these events. Oral history, which goes beyond official documents and written sources in historiography and focuses on individual experiences, offers an alternative perspective to historical knowledge. This research aims to analyse historians' perspectives on oral history. Basic qualitative research method, one of the qualitative research methods, was used in the study. Within the scope of the study, semi-structured interviews were conducted with 15 historians in different universities. The data obtained were analysed by content analysis method. The findings reveal the opinions of academics about the place of oral history in historiography, reliability debates, the skills that oral history provides students, the advantages and limitations of the oral history method. In addition, most of the participants stated that oral history has experienced various difficulties in the process of academic acceptance. The study offers suggestions for the acceptance of oral history in the discipline of history and discusses the contributions of this method to the production of historical knowledge.

Keywords: Oral history, historian, history.

Giriş

Sözlü tarih, tarih yazımında kişisel anlatıların kaynak olarak kullanılmasına dayanan bir yöntemdir. Bu yöntem, belgelerle sınırlı geleneksel tarih yazımını tamamlayıcı ve alternatif bir perspektif sunmayı amaçlar. Kişisel anlatılar, yalnızca geçmişin bireysel ve

toplumsal deneyimlerini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yazılı belgelerde yer almayan, toplumsal belleğin daha incelikli bir şekilde anlaşılmasına olanak tanır. Sözlü tarih, farklı disiplinleri ve yöntemleri birbirine bağlayan birleştirici bir bağ sunmaktadır. Sözlü tarih yöntemlerini kullanma konusundaki ortak isteklilik, bu alanda çalışanlar arasında bazı konularda şiddetli fikir ayrılıkları bulunsu bile ortak bir amaç ve anlayış fikrinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu durum, sözlü tarihin disiplinler arası bir çerçevede birleşik bir yöntem olarak benimsenmesine zemin hazırlamaktadır¹.

Sözlü tarih, belirli bir dönemde yaşanmış olaylara tanıklık eden kişilerin anılarını, görüşme yoluyla sistematik bir biçimde kayda geçiren bir tarihsel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, tarihin insani boyutunu ön plana çıkararak, yazılı kaynaklarda genellikle yer almayan sıradan bireylerin deneyimlerini görünür kılmaktadır. Yazılı kaynaklar çoğunlukla devlet ve toplumun üst düzey kesimleri arasındaki ilişkilere odaklanırken, sözlü tarih bireylerin ve toplulukların hikayelerini merkeze alarak, tarih yazımına farklı bir perspektif kazandırır. Bu yaklaşım, mevcut tarih yazım geleneğini sorgulamakta ve tarihin kapsamını genişletmektedir. Sözlü tarih, yalnızca yazılı kaynakların eksikliklerini tamamlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumların hafızasında saklı kalan, ancak yazılı belgelere yansımayan deneyimleri de gün yüzüne çıkarır². Sözlü tarih, tarihin odak noktasını değiştirmek ve yeni araştırma alanları açmak için kullanılabilir; öğretmenler ve öğrenciler, nesiller, eğitim kurumları ile dışarıdaki dünya arasındaki engelleri ortadan kaldırabilir ve tarih kitaplarda, müzelerde, radyoda ya da bir filmde yazılırken, tarihi yaratan ve yaşayan insanlar kendi sözleriyle tekrar merkezi bir yere oturtulabilir³.

Geleneksel, belgelere dayalı tarih yazımı, genellikle önemli şahsiyetlerin yaşam öykülerine ve büyük olaylara odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, tarihin yalnızca belirli bir kesiminin perspektifinden aktarılmasına neden olmakta ve toplumun geniş kesimlerinin tarihsel deneyimlerini gölgede bırakmaktadır. Buna karşın, sözlü tarih

¹ Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, İstanbul, 2008, s.8.

² Aslı Avcı Akçalı, Aslan, Erdal, "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20/2 (2012), s.684

³ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi*, İstanbul, 1999, s.19.

çalışmaları, gündelik yaşamın ve sıradan bireylerin tarihine ışık tutarak tarihsel kaynak anlayışına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bu bağlamda, sözlü tarih, resmi tarih yazımının sınırlılıklarını aşarak, bireylerin ve toplulukların hafızasını kayıt altına almayı amaçlayan önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır⁴. Sözlü tarih, yazılı kaynakların araştırmacılar için yetersiz kaldığı belirli tarihsel dönemleri ve toplumsal dönüşümleri, bu süreçleri bizzat deneyimlemiş bireylerin yaşam öykülerinden hareketle inceleme ve analiz etme yöntemi olarak ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, sözlü tarih, belirli temalar etrafında derlenen bireysel anlatımlardan üretilen bir bilgi kaynağıdır. Günümüzde sözlü tarih, belirli bir konu çerçevesinde gerçekleştirilen ve kayıt altına alınan ayrıntılı mülakatların sistematik bir biçimde değerlendirilmesi ve analiz edilmesi olarak tanımlanmaktadır⁵.

Aslında tarih boyunca varlığını sürdüren ancak yazılı belgelere dayalı tarih anlayışının egemen olması nedeniyle uzun süre ihmal edilen sözlü tarih, II. Dünya Savaşı ve sonrasında giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle teknolojinin gelişimiyle birlikte, yalnızca yöneticilerin tarihi değil, sıradan bireylerin deneyimleri de tarih araştırmalarının kapsamına dâhil edilerek sözlü tarihin etki alanı genişlemiştir. Bu gelişme, geleneksel tarih yazımının sorgulanmasını sağlayarak tarihsel kaynak anlayışına yeni bir perspektif kazandırmıştır⁶. 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde (1948) bir disiplin olarak kurumsallaşan sözlü tarih dünyada önemli bir mesafe almıştır.

Türkiye’de destanlar ve menkıbeler gibi sözlü kaynakların tarih yazımında kullanımı yaygın olmakla birlikte modern anlamda sözlü tarihin geçmişi oldukça yenidir. Özellikle 1980 sonrası yakın tarihe ilginin artmasıyla kişisel tanıklıklara başvurularak kurum, işyeri, göç, bölge tarihi çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca üniversitelerde sözlü tarih çalışmalarına dayalı tezler yaptırılmış, dersler açılmıştır. Sözlü tarih çalışmalarında Tarih Vakfı’nın önemli katkıları olmuştur. Bünyesinde oluşturduğu sözlü tarih arşivinin yanında birçok kurum tarihi yazımı

⁴ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Van 2014.s.85.

⁵ Arzu Öztürkmen, “Yeni Bir Disiplin Olarak Sözlü Tarih”, *Toplum ve Bilim*, 91 (2002), s.116.

⁶ Küpüç, a.g.t., s. 85.

projelerinde sözlü tarihten yararlanan Tarih Vakfı sözlü tarihle ilgili telif-tercüme yayınlar yapmıştır.⁷ Böylece Türkiye’de 1990’lı yıllarda görünürlük kazanan sözlü tarih, 2000’li yıllarda çeşitli kitap, makale ve projelerde kullanılmış ve nispeten yaygınlaşmaya başlamıştır⁸.

Sözlü tarih yöntemi, geçmiş olayları anlamak ve yorumlamak için önemli bir veri toplama tekniğidir. Araştırma sürecinde, konuyla ilgili son kaynaklara erişim sağlanması, yöntemin değerini artırmaktadır. Özellikle, geçmişe tanıklık eden son kişilere ulaşma imkânı sunması, sözlü tarih yöntemini benzersiz kılmaktadır. Bu kişilerle yapılan mülakatlar sayesinde bilgi kirliliği azaltılmakta ve detaylı verilere ulaşılmaktadır. Sözlü tarih yöntemi, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde geniş bir kullanım alanına sahiptir. Sosyoloji ve psikoloji gibi beşerî bilimlerde olduğu kadar, ekonomi, finans, işletme ve kurumsal tarih gibi alanlarda da etkin bir araştırma yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Bu yöntem, yalnızca yöntemsel çeşitliliğe katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda elde edilen bilgilerin güncelliği ve derinliği açısından da önemli avantajlar sunmaktadır⁹.

Sözlü tarih, farklı bakış açıları ve uygulamaya yönelik aksaklıklar nedeniyle zaman zaman eleştirilere maruz kalmaktadır. Her ne kadar tarihsel bilgiye ulaşma ve onu işleme konusunda önemli bir yöntem olarak öne çıksa da kuşkusuz sözlü tarih tek seçenek değildir. Bununla birlikte, yazılı belgelerin yetersiz kaldığı ya da hiç bulunmadığı durumlarda, derinlemesine bilgi edinmenin en etkili yolu sözlü tarih yöntemi olabilir¹⁰. Akademisyenler, sözlü tarih yöntemini kullanma konusunda farklı yaklaşımlar sergilemekte; yöntemin tarih yazımına olan katkılarını takdir ederken, aynı zamanda getirdiği metodolojik zorlukları eleştirmektedir.

⁷ Celal Metin. “Sözlü Tarih ve Türkiye’deki Gelişimi”. Türk Kültürü Dergisi, sayı 469, (2002).ss.288-298.

⁸ İlker Dere, “Sözlü Tarihin Kaynakları: Bir Bibliyografya Çalışması”, *Tarih Yazımı Journal Of Historiography*, 1/1 (2019), s.121.

⁹ Mehmet Tahir Dursun, Çağdaş Aydın, “Sosyal Bilim Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/ Özel Sayı 2 (2022), s.13.

¹⁰ Avcı Akçalı, Aslan, a.g.m., s. 684.

Sözlü tarihin profesyonel tarihçiler arasında kabul görmesinin en önemli nedenlerinden biri, yazılı kaynakların yetersiz kaldığı alanlara olan katkısıdır. Özellikle yakın dönem siyaset tarihi, bu duruma iyi bir örnek teşkil etmektedir. Tarihsel kayıtların sınırlı olduğu bu tür alanlarda, sözlü tarih, önemli bir boşluğu doldurma işlevi görmektedir. Yakın geçmişte, kayda değer hiçbir özel belge bırakmayan önemli devlet adamlarının varlığı, tarihçileri biyografi yazımına yönlendirmiştir. Bu süreçte, tarihçiler, eksik olan belgeleri tamamlamak amacıyla, bu kişilerin hayatta kalan çalışma arkadaşları ve yakın çevresiyle yapılan görüşmelerden elde edilen anıları ve izlenimleri kullanmak durumunda kalmışlardır¹¹. Bu tür bir yaklaşım, hem yazılı tarihin eksikliklerini gidermekte hem de tarih yazımında yeni perspektifler sunmaktadır. Sözlü tarihte, resmî tarihin yanı sıra halkın belleğindeki tarih dikkatlere sunulur. Bu durum bir taraftan tarihî olayları daha iyi anlama şansı sunarken öte taraftan tarihî olayların bizzat içerisinde olan insanların duygularını –türküler, destanlar vb. vasıtasıyla- anlaşılmasını sağlar¹².

Sözlü tarih yönteminde, geçmişe tanıklık eden bireylerle gerçekleştirilen görüşmeler sırasında, olaylar ve kişiler zihinde canlandırılarak aktarılmaktadır. Bu yöntem, yalnızca bir görüşme tekniği olmanın ötesinde, zengin içerik ve doğrulayıcı bilgiler sunarak geçmişe ışık tutma potansiyeline sahiptir. Sözlü tarih araştırmaları, özellikle yazılı belgelerin yetersiz kaldığı durumlarda veya mevcut bilgilerin farklı boyutlarını irdelemek amacıyla araştırmacılar tarafından tercih edilmektedir. Sözlü tarih, yalnızca mevcut yazılı kaynaklardan bilgi üretmekle sınırlı kalmayıp, geçmişe tanıklık etmiş bireylerin anlatıları aracılığıyla yeni bilgiler ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, geçmişe yönelik araştırmaların yalnızca yazılı arşiv merkezlerine dayandırılması yeterli değildir; aksine, yaşayan belleklerin de kayıt altına alınarak arşivlenmesi gerekmektedir¹³.

¹¹ İbrahim Sarı, “Akademik Tarih ve Tarih Öğretiminde Sözlü Tarihin Yeri ve Önemi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (2006), s.118.

¹² Süleyman Fidan, “Sözlü kültür–sözlü tarih ilişkisi bağlamında Niş türküleri”. *Turkish Studies*, 6/4, s.139.

¹³ Dursun, Aydın, a.g.m., s.12.

Sözlü tarih ile ilgili yurt içi literatür incelendiğinde; “*Sözlü tarih kavramı ve sözlü tarihin tarih öğretimindeki rolü*”¹⁴, öğretmen adaylarının sözlü tarih deneyimleri¹⁵, akademik tarih ve tarih öğretiminde sözlü tarihin yeri ve önemi¹⁶, sözlü tarihin kaynakları¹⁷, sözlü tarihin bir öğretim yaklaşımı olarak tarih derslerinde kullanımı¹⁸, yerellik, kurumsallık ve aile ekseninde cumhuriyet dönemi sözlü tarih projesi¹⁹ gibi çalışmalara rastlanmıştır.

Sözlü tarih yöntemine tarihçilerin bakış açılarının farklı olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple tarihçiler sözlü tarihin ne ifade ettiği, sözlü tarih yönteminin tarih disiplinine katkılarını nasıl değerlendirdikleri, sözlü tarih uygulamalarının tarih bilgisi üzerindeki etkileri, araştırma becerileri üzerindeki etkileri, tarihsel düşünce becerilerini geliştirme üzerindeki etkileri, avantajları, sınırlılıkları araştırılması önem arz etmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, tarihçilerin sözlü tarih yöntemine bakış açıları derinlemesine incelenmektedir. Sözlü tarih yöntemi, geçmişin bireysel veya toplumsal hafızadaki yansımaları anlamak için kullanılan bir araçtır. Bu çalışma tarihçilerin bu yöntemle yaklaşımındaki farklılıkları, avantajlarını, zorluklarını ve eleştirilerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Araştırmada; tarihçilerin deneyimleri ve bakış açıları incelendiği için nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Temel nitel araştırma yöntemi, insanların yaşamlarını ve deneyimlerini nasıl kavradıklarını derinlemesine anlamayı amaçlar. Bu yöntem, bireylerin kişisel bakış açılarını ve anlamlandırma süreçlerini keşfetmek

¹⁴ Küpüç, a.g.t., s. 85.

¹⁵ Hülya Çelik, “Prospective Social Studies Teachers’ Evaluations of Their Own Oral History Experiences Related to Turkey’s Recent History” - *Journal of Education and Training Studies* - Vol.6(10) - pp.123 – 2018.

¹⁶ Sarı, a.g.m., s.109.

¹⁷ Dere, a.g.m., s.79.

¹⁸ İsmail Hakkı Demircioğlu, “Sözlü tarihin bir öğretim yaklaşımı olarak tarih derslerinde kullanımı”, *II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, (2005), s.310.

¹⁹ Arzu Öztürkmen, Hakan Yılmaz, “Yerellik, Kurumsallık ve Aile Ekseninde Cumhuriyet Dönemi Sözlü Tarih Projesi”, (2010), s.1.

için kullanılır. Araştırma süreci, katılımcıların kendi bağlamları içinde yaşadıkları deneyimlere ışık tutmayı hedefler²⁰.

Katılımcılarda çeşitlilik sağlamak amacıyla maksimum çeşitlilik örnekleme stratejisi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, araştırma problemiyle ilgili farklı bakış açılarını ve deneyimleri yansıtmak amacıyla, görece küçük bir örneklem içinde mümkün olan en geniş çeşitliliği sağlamayı hedefleyen bir örnekleme stratejisidir. Bu yöntem, çalışılan probleme dair bireyler arasındaki çeşitliliği maksimum düzeyde temsil etmeyi amaçlar ve böylece elde edilen bulguların kapsamlı bir anlayış sunmasına katkıda bulunur²¹. Katılımcılar araştırmacıların yer aldığı üniversitede görev yapan akademisyenlerden başlanarak, farklı üniversitelerde görev yapan akademisyenlerle devam etmiştir.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Görüşme yöntemi, katılımcıların deneyimlerine ve bilgilerine odaklanmayı sağladığı için, araştırma amacına uygun bir veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla bireyleri ve onların çevreleriyle olan ilişkilerini anlamaya yönelik bir veri toplama tekniğidir. Bu yöntem, araştırma sorusu hakkında derinlemesine bilgi edinmek amacıyla verilerin toplanmasını hedefler ve özellikle bireylerin deneyimlerini ve perspektiflerini anlamaya odaklanır²². Araştırmada görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının soruları önceden belirlediği, ancak görüşme sırasında ortaya çıkan konulara göre yeni sorular ekleyebildiği esnek bir veri toplama yöntemidir. Bu yöntem, araştırma sorularını derinlemesine keşfetmeyi ve katılımcıların düşüncelerini daha kapsamlı bir şekilde anlamayı sağlar²³.

Araştırmanın amacına bağlı olarak tarihçilerin sözlü tarihe bakış açıları ile ilgili sekiz soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. İki farklı akademisyenden uzman görüşü alınarak soru

²⁰ Sharan B Merriam, *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Ankara, 2013, s.22.

²¹ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, 2021, s.117.

²² Ünsal Sıgır, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, 2021, s.237.

²³ Ahmet Güler, Mustafa Bülent Hacıoğlu, Serkan Taşgın, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, 2013, s.113.

sayısı beş tane olacak şekilde belirlenmiştir. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra 15 akademisyen ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler, bazı sorular birleştirilerek, bazıları ise ayrı ayrı tablolaştırılmış ve bu veriler üzerinde içerik analizi gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi sürecinde dört araştırmacı bir araya gelerek verileri analiz etmiş ve ardından veriler üzerinde tartışarak kod ve kategoriler oluşturmuştur. Bu süreç, araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla iş birliği içinde yürütülmüştür. Çalışmanın etiği gereği çalışma grubunda yer alan kadın akademisyenler K1,K2, erkek akademisyenler ise E1,E2,...E13 şeklinde kodlanmıştır. Çalışma içinde katılımcılardan alınan cümleler de bu kodlarla aktarılmıştır.

Bulgular

Araştırmada sözlü tarihin katılımcılar için ne ifade ettiği, sözlü tarihin tarih yazımındaki yeri, sözlü tarih uygulamalarının tarih bilgisi edinim sürecindeki katkıları, araştırma becerileri üzerindeki etkileri, tarihsel düşünce becerilerini geliştirme üzerindeki etkileri, sözlü tarih üzerindeki genel görüşleri temalarında değerlendirilmiştir.

Tema 1: Sözlü tarihin tanımı hakkındaki görüşleri

Katılımcıların sözlü tarih nedir sorusuna verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Sözlü tarih; *kaynak ve araştırma yöntemi* olarak iki farklı başlıkta belirtilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 1 bu durumu betimlemektedir.

Tablo 1: Sözlü tarihin tanımı hakkındaki görüşler

Temalar	Kodlar	f
Kaynak olarak sözlü tarih	Tarihi kaynak	6
	Araştırma alanı	2
	Tarih yaklaşımı	1
	Tarihi belge niteliğinde	1
Araştırma yöntemi olarak sözlü tarih	Araştırma yöntemi	3
	Veri edinme yöntemi	1

Alt Tema 1: Kaynak olarak sözlü tarih

Katılımcılar sözlü tarihi kaynak olarak “*tarihi kaynak, araştırma alanı, tarih yaklaşımı, tarihi belge niteliğinde*” olarak dört başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Tarihi kaynak

-“Sözlü tarih acilen kayıt altına alınması gereken çok güçlü bir kaynak türü haline geldi bana göre.” (E2)

-“Sözlü tarih çalışmaları, tarih yazımında insanların bireysel veya kolektif deneyimlerinin de önemli birer tarihî kaynak olduğunu gösterir.” (K3)

-“Herhangi bir konuda yapılan çalışmanın tamamını ya da bir kısmını, olaya şahitlik eden veya konu hakkında bilgi sahibi olanlarla yapılacak görüşmelere dayandırma.” (E12)

Kod 2: Tarih yaklaşımı

-“Tarihten günümüze gelişen ve açıklanmaya çalışılan olayların belirli bir tema dahilinde ve bilişsel farklılık perspektifiyle kaydedilerek aktarılmaya çalışıldığı bir yaklaşımdır.” (E5)

Kod 3: Araştırma alanı

-“Sözlü tarih, yakın dönem çalışmaları açısından önemli bir araştırma alanıdır.” (E8)

-“Bir Türkiye Cumhuriyeti ya da Yakın Dönem Tarih araştırmacısı olarak sözlü tarih, her geçen gün değeri daha çok artan, buna rağmen ülkemizde geç kalınmış bir çalışma sahası olarak karşımıza çıkıyor.” (E9)

Kod 4: Tarihi belge niteliğinde

-“İnsanların yaşadıkları olaylar tarihi belge niteliğindedir.” (E1)

Alt Tema 2: Araştırma yöntemi olarak sözlü tarih

Katılımcılar sözlü tarihi araştırma yöntemi olarak “*araştırma yöntemi, veri edinme yöntemi*” olarak iki başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Araştırma yöntemi

-“Sözlü tarih, geçmişte yaşanmış olayların, bu olaylara tanık olmuş, bizzat yaşamış kişilerin anlattıkları üzerinden incelenmesini sağlayan bir tarih araştırma yöntemidir. Tarih araştırmalarında zaman zaman kullanılır.” (K1)

-“Sözlü tarih yazılı kaynakların sınırlı olduğu alanlarda ve konularda tanıklarla gerçekleştirilen görüşmelerle elde edilen bilginin kamuyu bilgilendirmek ve geçmişe dair detayları aydınlığa kavuşturmak amacıyla kullanılan araştırma yöntemidir.” (K2)

Kod 2: Veri edinme yöntemi

-“ Çalışılan konu ile ilgili bilgi, tecrübe veya yaşamışlığı olan kişilerle belirli sorular çerçevesinde veri edinme yöntemidir.” (E3)

Tema 2: Sözlü tarihin tarih yazımındaki yeri

Katılımcıların sözlü tarihin tarih yazımındaki yeri hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. Sözlü tarihin tarih yazımındaki yerini; *tarihi boşlukları doldurma, yeni bakış açısı kazandırma* olarak iki farklı başlıkta belirtilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 2 bu durumu betimlemektedir.

Tablo 2: Sözlü tarihin tarih yazımındaki yeri

Alt Temalar	Kodlar	f
Tarihi boşlukları doldurma	Kitaplarda, belgelerde, arşivlerde olmayan bilgilere ulaşılır	6
	Tarih yazımında göz ardı edilmiş kişilerin sesini duyurma	4
	Toplumsal hafızayı zenginleştirmemize yardımcı olur	4
	En eski tarih yazma biçimidir	2
	Gündelik hayatın detaylarını anlamamıza yardımcı olur	2
Yeni bakış açısı kazandırma	Tarih yazımına yeni perspektifler katma	3

Alt Tema 1: Tarihi boşlukları doldurma

Katılımcılar sözlü tarihin, tarihi boşlukları doldurma özelliğini “*kitaplarda, belgelerde, arşivlerde olmayan bilgilere ulaşılır, gündelik hayatın detaylarını anlamamıza yardımcı olur, toplumsal hafızayı zenginleştirmemize yardımcı olur, en eski Tarih yazma biçimidir, Tarih yazımında göz ardı edilmiş kişilerin sesini duyurma*” olarak beş başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Kitaplarda, belgelerde, arşivlerde olmayan bilgilere ulaşılır.

-“ Kitaplarda, belgelerde, arşivlerde olmayan bilgilere ulaşılır. ” E1

-“ Resmî belgelerde yer almayan olayları gün yüzüne çıkarılmasında etkilidir.” K1

-“ Özellikle kayda geçirilmiş bilgiler arasındaki boşluklar da çoğu zaman bu bilgiler ile doluyor. ” E2

-“Yazılı tarzdaki tarihi kaynakların belirleyemediği bazı bilgi ve verilere de erişilmesini sağlayabilir. ” E5

Kod 2: Tarih yazımında göz ardı edilmiş kişilerin sesini duyurma

-“Sözlü tarih yöntemi baskın /egemen tarih yazımında göz ardı edilmiş madunların (insanlar, kadınlar, çocuklar, azınlıklar, işçiler vb.) sesini duyurma noktasında önemli işlev görür.” E10

-“Yazılı kaynakların sınırlı olduğu yerlerde önemli bilgiler sunar veya göz ardı edilen toplumsal kesimlerin tarihini görünür kılar.” K3

Kod 3: Gündelik hayatın detaylarını anlamamıza yardımcı olur.

-“Özellikle grup, topluluk, toplum ve millet hafızasını belirleyen süreç ve dinamiklerin anlaşılması açısından fevkalade önemlidir ki bu da tarih biliminin en temel ilgi alanlarından biridir. ” E11

-“Tarihi sadece büyük olaylarla değil, birçok farklı bakış açısıyla anlamamızı sağlar. ” K3

Kod 4: Toplumsal hafızayı zenginleştirmemize yardımcı olur.

-“Sözlü tarih yöntemi, geçmişin anlaşılmasından ziyade kişisel ve toplumsal hafızayı ortaya koyması itibariyle yani kişinin ve toplumun tarihle kurduğu bağ itibariyle değerlidir. ” E11

-“Kişisel hikâyelerle ve anlatılarla olayları daha derinlemesine anlamamızı mümkün kılar. ” K3

Kod 5: En eski tarih yazma biçimidir.

-“Sözlü tarih en eski ve en yeni tarih yazma biçimlerinden biridir. ” K2

Alt Tema 2: Yeni bakış açısı kazandırma

Katılımcılar sözlü tarihin yeni bakış açısı kazandırma özelliğini “Tarih yazımına yeni perspektifler katma ” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Tarih yazımına yeni perspektifler katma

-“Sözlü tarih, tarih yazımına bireysel hikâyeler ve farklı perspektifler katarak önemli bir katkı sağlama potansiyeli vardır.” K1

-“ Bazen çok iyi bilinen tarihi bir vakaya ilişkin bambaşka perspektif ve bilgiler sunabilir.” E8

Tema 3: Sözlü tarihin, tarih bilgisi edinim sürecine katkıları

Katılımcıların sözlü tarihin, tarih bilgisi edinim sürecine katkıları hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. Sözlü tarihin, Tarih bilgisi edinim sürecine katkıları; *kaynaklardan bilgi toplama, kaynakların incelenmesi, kaynakların sorgulanması* olarak üç farklı başlıkta belirtilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 3 bu durumu betimlemektedir.

Tablo 3: Sözlü tarihin, Tarih bilgisi edinim sürecine katkıları

Alt Temalar	Kodlar	f
Kaynaklardan bilgi toplama	Tarih bilgisini zenginleştirilmesi	6
	Tarihin başlangıç noktasını belirlemesi	1
Kaynakların incelenmesi	Farklı bakış açıları sağlaması	3
	Tarihi gözlemleme olanağı sunması	2
	Toplumsal hafızayı tahlil etme olanağı sunması	2
Kaynakların sorgulanması	Tarih becerilerini geliştirme	1
	Anlatların doğruluğunu tespit etme avantajı sağlar	1

Alt Tema 1: Kaynaklardan bilgi toplama

Katılımcılar sözlü tarihin, kaynaklardan bilgi toplama imkanı sunmasını “*Tarih bilgisini zenginleştirme, Tarihin başlangıç noktasını belirlemek,*” olarak iki başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Tarih bilgisini zenginleştirilmesi

-“Sözlü tarih, yazılı kaynaklarda bulunmayan bilgileri ortaya çıkararak tarih bilginizi zenginleştirir.” K1

-“ Kaynağın az veya yetersiz olduğu, ya da ek kaynağa ihtiyaç duyulduğu durumlarda büyük bir ihtiyaca cevap verir.” E3

-“ Milli Mücadele döneminde yer almış insanlar ile yapılacak sözlü tarih çalışması Milli Mücadele tarihine önemli bir katkı sağlayacakken maalesef bu tarihçiler tarafından göz ardı edilmiştir. Pek çok önemli boşluğu dolduracak tarihi bilgiye katkı sağlayacak sözlü tarih olmadığı için tarih yazım açısından problemli olan hatıralara ağırlık verilmiştir. ” E10

-“ Sözlü tarih, tarih bilgisini genişletir. ” K3

Kod 2: Tarih’in başlangıç noktasını belirlemesi

-“ Başlangıç noktası tayin etmek. Çoğu kadim bilginin varlığının tespit edildiği yer olması. ” E2

Alt Tema 2: Kaynakların incelenmesi

Katılımcılar sözlü tarihte, kaynakların incelemesini “farklı bakış açıları sağlaması, toplumsal hafızayı tahlil etme olanağı sunması, toplumsal hafızayı tahlil etme olanağı sunması” olarak üç başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Farklı bakış açıları sağlaması

-“Sözlü tarih, yazılı kaynaklarda bulunmayan bilgileri ortaya çıkararak tarih bilgimizi zenginleştirir. Olaylara farklı bakış açıları ekler ve daha geniş bir perspektif sunar. ” K1

-“Tarihe mal olmuş şahsiyet ve medeniyetlerin geleceğe belirli bir bakış etkisiyle aktarılması kolaylaşabilir. ” E5

Kod 2: Tarihi gözlemleme olanağı sunması

-“Tarihi olay, kişi veya her türlü deneyimin toplumsal karşılıklarını gözlemleme olanağı sunmaktadır. ” E8

Kod 3: Toplumsal hafızayı tahlil etme olanağı sunması

-“Bilimsel bilgi açısından, profesyonel bir yöntemle ve sağlam bir metodoloji ile toplumsal hafızanın tahlil edilmesi zorunludur. ” E11

- “Sözlü tarih, sadece “yukarı” tarihi anlatmaktan ziyade, halkın tarihini, günlük yaşamı ve sıradan insanların tecrübelerini ve toplumun geçmişini de görmemizi sağlar. ” K3

Alt Tema 3: Kaynakların sorgulanması

Katılımcılar sözlü tarihte, kaynakların sorgulanmasını; “Tarih becerilerini geliştirme ve anlatıların doğruluğunu tespit etme avantajı

sağlaması” olarak iki başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Tarih becerilerini geliştirme

-“Özellikle dönem yazımı ve anlatımlarında önemli katkılar sağlamıştır. Sözlü tarih verileri sık sık başvurduğum kaynaklardır. Arşiv belgeleri ya da dönem kaynakları ile mukayese ederek ve bilgilerin doğruluğunu kontrol ederek ele aldığım da araştırma kabiliyetime katkılar sağlamış, farklı konuları da düşünmem gerektiğini ortaya koymuştur. Sözlü tarih araştırmacıya, göz ardı ettiği bazı noktaları da hatırlatması açısından tarihçi becerilerini geliştirme özelliğine sahiptir.” E9

Kod 2: Anlatıların doğruluğunu tespit etme avantajı sağlama

-“Yakın zamana dair tanıklıklar ve bu tanıklık üzerine oluşturan tarih aktarımlar anlatılanların doğruluğunu tespit açısından avantajlıdır. Zira tanıklığa dayalı bilgilerin doğruluğunu ya da yanlışlığını ispatlamak farklı kaynaklar ışığında mümkündür. Bu tarz hatıralar yaşanan olayın devletler üzerindeki etkisi dışında birey ve toplum açısından yarattığı değişimi olumlu ve olumsuz yönleriyle ele almayı mümkün kılar.” K2

Tema 4: Sözlü tarih uygulamalarının araştırma becerileri üzerindeki etkileri

Katılımcıların sözlü tarih uygulamalarının araştırma becerileri üzerindeki etkileri hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. Sözlü tarih uygulamalarının araştırma becerileri üzerindeki etkilerini; *zaman yönetimi becerileri, iletişim becerileri, problem çözme, bilgi toplama ve detaylara dikkat etme, veri toplama ve analiz* olarak beş farklı başlıkta belirtilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 4 bu durumu betimlemektedir.

Tablo 4: Sözlü tarih uygulamalarının araştırma becerileri üzerindeki etkileri

Alt Temalar	Kodlar	f
Zaman yönetimi becerileri	Dikkatli dinleme	2
İletişim becerileri	Görüşme yapma, iletişim kurma	3
	Konuya hâkim olmalı	3
Problem çözme	Kaynak karşılaştırma	2
Bilgi toplama ve detaylara dikkat etme	Bilgi toplama	4

Araştırma tasarımı ve metodolojisi	Araştırma planı yapma	1
Veri toplama ve analiz	Veri toplama ve analiz yapma	7
	becerilerini geliştirir	
	Yeni bir bakış açısı sağlama	3

Alt Tema 1: Zaman yönetimi becerileri

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, araştırma becerilerinden zaman yönetimi becerilerine katkısını “*konuya hakim olmalı*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Konuya hâkim olmalı

-“*Kaynakların çokluğuna ve çelişen anlatılara dikkat edilmesi gerektiğinden, araştırmacılar hem teorik okumaları önceden yapmalı hem de analitik düşünme ve eleştirel okuma becerilerini kullanmak zorundadır.*” K3

Alt Tema 2: İletişim becerileri

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, araştırma becerilerinden iletişim becerilerine katkısını “*görüşme yapma, iletişim kurma ve dikkatli dinleme*” olarak iki başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Görüşme yapma, iletişim kurma

-“*Sözlü tarih çalışmaları bir saha çalışmasını zorunlu kılıyor. Bu anlamda tarihçilerin sahada yazı yeteneği dışında iletişim ve kurgulama yeteneklerinin de bu sayede geliştiğini düşünmek yanlış olmaz. Ayrıca iyi bir kayıt ve coğrafya bilgisini de zaruri kıldığı aşikar.*” E2

-“*Sözlü tarih, araştırmacılara farklı deneyimler kazandırır. Birincisi, görüşmecilerle etkili ve empatik bir şekilde iletişim kurma yeteneği kazandırır.*” K3

Kod 2: Dikkatli dinleme

-“*Araştırmacının daha dikkatli dinlemesini ve doğru sorular sormasını sağlar.*” K1

-“*Bu beceri, derinlemesine mülakatlar yapmayı, dikkatli dinlemeyi ve katılımcıların anlattığı olayların iç dünyasına girmeyi gerektirir.*” K3

Alt Tema 3: Problem çözme

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, araştırma becerilerinden problem çözme becerilerine katkısını “*kaynak karşılaştırma*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Kaynak karşılaştırma

-“*Tarihçi, görüşme yaptığı kişilerin belleğini çözümlerken çok sayıda soru üretmesi ve aldığı cevapları diğer kaynaklarla karşılaştırması gerekir ki bu da araştırma becerisinin güçlenmesi anlamına gelir.*” E11

Alt Tema 4: Bilgi toplama ve detaylara dikkat etme

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, araştırma becerilerinden bilgi toplama ve detaylara dikkat etme becerilerine katkısını “*bilgi toplama*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Bilgi toplama

-“*Resmi kayıtlarda rastlamanın mümkün olmadığı veriyi tarihiye sunabilir.*” E10

-“*Sözlü tarihi araştırmak yazılı olmayan bilgilerin tanıklar vasıtasıyla bireysel etkilerin de dikkate alınarak tespitini sağlar.*” K2

Alt Tema 5: Araştırma tasarımı ve metodolojisi

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, araştırma becerilerinden araştırma tasarımı ve metodolojisi becerilerine katkısını “*araştırma planı yapma*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Araştırma planı yapma

-“*Kurgu aşamasında nasıl bilgilere ihtiyacı olduğunu başlangıçta çok iyi tasarlanmalı ve o tasarıya göre hareket etmeli. Profesyonel manada bunu daha önce yapmışsa tecrübeli ise o konuda, istediklerini alabileceğini ve yapacağı işte kurgunun da ona göre kaliteli bir şey ortaya çıkaracağını ön görüyorum.*” E7

Alt Tema 6: Veri toplama ve analiz

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, araştırma becerilerinden veri toplama ve analiz yapma becerilerine katkısını “*veri toplama ve analiz yapma becerilerini geliştirme, yeni bir bakış açısı sağlama*” olarak iki başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Veri toplama ve analiz yapma becerilerini geliştirme

-“Sözlü tarih, bilgi toplama, görüşme yapma ve analiz etme gibi becerileri geliştirir.” K1

-“Görüşme yapılan kişiler araştırılan konunun canlı tanıkları oldukları için araştırmada yeni pencereler açabilir, tahmin edilmeyen yönleri ortaya çıkarabilir. Böylelikle araştırmaya farklı açılardan ve yeni kaynak türleri üzerinden bakabilme imkan ve vizyonu kazandırabilir.” E3

-“Görüşmeler bazen özel arşiv verilerine bazen kıyıda köşede kalmış birçok kaynağa erişim olanağı sunabilir. Diğer taraftan tarihçi geleneksel kaynaklar dışında birçok farklı veriyi analiz etme ve kaynak haline getirme becerisi kazanır.” E8

-“Etik ilkelere uygun olarak izin alınarak ses kayıtları, video görüntüleri kaydetmeyi, diğer dijital araçlarla çalışmayı, yedeklemeyi öğretir. Bu da araştırma becerilerini geliştirir.” K3

Kod 2: Yeni bir bakış açısı sağlama

-“Sözlü tarih araştırmaları tarihçiye sosyolojik bir pencere açma olanağı sunmaktadır.” E8

-“Eğer çalışma alan ve konusu sözlü tarih çalışması yapmaya uygun ise mutlaka yapılmalıdır. Resmi evrakın dışında olayı/gelişmeyi doğrudan yaşamış/şahit olmuş kişi araştırmacıya hem kaynak, hem içerik hem bakış açısı gibi yönlerden farklı pencereler açabilir ve farklı çıkarımlar yapmasına imkan tanıyabilir.” E3

-“Sözlü tarih çalışması, araştırmacıyı olayın geçtiği ya da vakanın taraflarına götüreceği için farklı bir bakış açısı oluşturacak; belge ya da diğer kaynakların kişisel bellek ile uyumluluğunu test edecek bu da araştırma becerileri üzerinde olumlu bir katkı sağlayacaktır.” E12

Tema 5: Sözlü tarih uygulamalarının tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkileri

Katılımcıların sözlü tarih uygulamalarının tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkileri hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. Sözlü tarih uygulamalarının tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkilerini; *tarihsel anlama kavrama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel konular, analiz ve karar verme*” olarak üç farklı başlıkta belirtilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 5 bu durumu betimlemektedir.

Tablo 5: Sözlü tarih uygulamalarının tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkileri

Temalar	Kodlar	f
Tarihsel anlama, kavrama	Tarihi her yönüyle öğrenme	2
Tarihsel analiz ve yorum	Olayların analiz ve sentezini yapabilme	4
Tarihsel konular, analiz ve karar verme	Olayların neden, sonuçları ve farklı bakış açılarının incelenmesi	4

Alt Tema 1: Tarihsel anlama kavrama

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, tarihsel düşünme becerilerinden tarihsel anlama, kavrama becerilerine katkısını “*tarihi her yönüyle öğrenme*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Tarihi her yönüyle öğrenme

-“ Sözlü tarih çalışması için tarihçinin çok yönlü ve çok katmanlı bir tarih okuması gerekir. Psikoloji, sosyoloji, ilahiyat vb. toplumsal ve bireysel hafızayı çözümlenecek disiplinlerle iş birliğinin gelişmesini sağlar. ” E11

-“ Sözlü tarih, geçmişi daha geniş ve derin bir perspektiften anlamamızı mümkün kılar. ” K3

Alt Tema 2: Tarihsel analiz ve yorum

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, tarihsel düşünme becerilerinden tarihsel analiz ve yorum becerilerine katkısını “*olayların analiz ve sentezini yapabilme*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Olayların analiz ve sentezini yapabilme

-“ Sözlü tarih genellikle resmi olmayan bilgiyi araştırmacıya sunar. İçeriden gözlem yapan, olayı birebir yaşamış, eksilerini artılarına vakıf kişilerin kanaatlerini ortaya koyar. Dolayısıyla araştırmacının analiz ve sentez gücüne ciddi katkı sağlar. ” E3

-“ Bu tür çalışma özellikle araştırmacının analiz gücünü artırır. Diğer taraftan toplumsal belleğe hâkim olmak, olayı kavrama ve yorumlamaya dair araştırmacıya zengin bir bakış açısı sağlar. ” E12

-“ Bu yöntem, olayları farklı açılardan değerlendirmeyi, kaynakları eleştirel olarak incelemeyi ve geçmişle bugün arasında bağlantı kurmayı öğretir. Tarihsel empatiyi de geliştirir.” K1

Alt Tema 3: Tarihsel konular, analiz ve karar verme

Katılımcılar sözlü tarih uygulamalarının, tarihsel düşünme becerilerinden tarihsel konular, analiz ve karar verme becerilerine katkısını “*olayların neden, sonuçları ve farklı bakış açılarının incelenmesi*” olarak belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Olayların neden, sonuçları ve farklı bakış açılarının incelenmesi

-“Tarihçi bu yöntem ile eriştiği bilgiler vasıtasıyla tarihe mal olmuş olayların aslında nasıldan yaşamın güçlü bir parçası olduğunu görmüş olur. Tarihçinin işinin aslında bütünüyle tüketilmiş yaşam kalıntıları olmadığı, tarihsel olayların izlerinin aslında insanların toplumların üzerinde sürdüğünü görmesine olanak sunar. Dahası tarihçiliği kurumsal ya kamusal bir etkinlik olarak görmekten kurtulabilir. Tıpkı hatıratlar gibi bu kaynaklar sayesinde tarih çalışmaları insan sıcaklığı kazanır.” E8

-“ Sözlü tarih kaynakları tarih biliminin işaret ettiği yer, zaman, kahramanlar, olay, sebep-sonuç ilişkisi gibi esas kriterlerin dışında yer alan ve detaylarda saklı gerçekliği kavrama becerisi kazanmaya yardımcıdır. Olayların arka planında yer alan ve gerçekleşmesine vesile olan duygu ve düşünce dünyasını tanımaya ve anlamaya yardımcıdır. Tarih araştırmacıları ve okuyucuların tarihi olaylara somut olgular ışığında bakmanın dışında görünenin ötesindeki gerçekliği kavramasına yardımcıdır.” K2

-“ Olayların sadece ne olduğunu değil, neden ve nasıl olduğunu sorgulamamıza yardımcı olur. İnsanların ve toplulukların hissettikleri, düşündükleri ve deneyimledikleri tecrübeler üzerinden tarihsel olayları daha derinlemesine anlamamıza olanak tanır.” K3

Tema 6: Sözlü tarih hakkındaki genel görüşler

Katılımcıların sözlü tarih hakkındaki genel görüşleri analiz edilmiştir. Sözlü tarih hakkındaki genel görüşleri “sözlü tarihin avantajları ve sınırlılıkları” olarak iki farklı başlıkta belirtilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 6 bu durumu betimlemektedir.

Tablo 6: Sözlü tarih hakkındaki genel görüşler

Alt Temalar	Kodlar	f	Alt Temalar	Kodlar	f
Avantajlar	Yakın ve uzak tarihin aydınlatılması	3	Sınırlılıklar	Anlatıcının subjektif olması sorunu	4
	Eksikleri tamamlama	3		Yanlış bilgi verilmesi ihtimali	3
	Yazılı olmayan tarihin aydınlatılması	2		Araştırmacı alan uzmanı olmalı	3
	Mekaniklikten çıkarma	1		Tarihçilerin önyargı sorunu	3
	Farklı perspektifler kazandırma	1		Zaman sorunu	1
	İlgiyi arttırma	1		Saha araştırmasının zorluğu	1
	Çalışmayı olgunlaştırma	1			
	Değerli bilgiler ortaya çıkarma	1			

Alt Tema 1: Sözlü tarihin avantajları

Katılımcılar sözlü tarihin avantajlarını “*çalışmayı olgunlaştırma, değerli bilgiler ortaya çıkarma, mekaniklikten çıkarma, eksikleri tamamlama, farklı perspektifler kazandırma, ilgiyi arttırma, yakın ve uzak tarihin aydınlatılması, yazılı olmayan tarihin aydınlatılması*” olarak sekiz başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Yakın ve uzak tarihin aydınlatılması

-“ *Yakın tarihin aydınlatılmasında faydası olur.*” E4

-“ *Yalnızca yakın tarihle ilgili değil uzak geçmişle ilgili de sözlü tarih uygulaması yapılabilir. Özellikle kişinin ve toplumun nasıl bir hafıza bilgisine sahip olduğunu ve bunu etkileyen faktörlerin neler olduğunu araştırmak gerekir. (Mesela Kerbela vakası)*” E11

Kod 2: Eksikleri tamamlama

-“ Sözlü tarih özellikle kurum tarihi çalışmaların esnasında sıklıkla başvurduğum bir yöntem oldu. Bir şirket ya da işlerinin veya bir tüccarın hikayesinin peşine düştüğünüzde onlarla ilgili bilgileri siyasi tarih kitaplarında bulmanız olanaksızdır. Bu noktada araştırma konunuz ile ilgili tanıklıklar size hem nereye bakmanız gerektiğini hem de meseleye nasıl bakmanız gerektiğini gösterir. Bunlar kadar önemlisi karşınıza bol miktarda insan hikayesi çıkar.” E8

-“ Sözlü tarih yöntemiyle belli bir konu etrafında, bir toplumdaki farklı grupların tanıklıklarından hareketle bir döneme ilişkin tarihi bilgi üretilebiliyor. Meslek grupları ile sözlü tarih çalışmalarına dikkat çekmek gerekiyor. Böylece bir toplumda siyasi, kültürel ve iktisadi açıdan ayırt edici özelliklere sahip kuşakların birbiri ile kıyaslanması, karşılaştırılması sıradan hayatlardaki tarihlerin yazılması mümkün oluyor. Tarih bilimi sözlü tarih çalışmaları ile soyut bir alan olmaktan çıkıyor, farklı yaşam deneyimleri ve bunların anlatımlarıyla yaşayan bir şekle bürünüyor.” E9

-“ şimdi hatıratlar da aslında sözlü tarihin yazıya dökülmüş halidir. Sıkıntıları vardır doğru ama biz onları süzgeçten geçirdiğimiz zaman, doğru metotlarla kullanırsak, herhangi bir sıkıntı olmayacağı gibi, bu anlamda birçok boşluğu dolduracaktır.” E1

Kod 3: Yazılı olmayan tarihin aydınlatılması

-“ Yazılı olmayan döneme dair olayın kahramanları, olayın yaşandığı yer ve vakanın seyrine dair bilgiler verir. Bu bilgiler farklı tarihi kaynaklarla desteklendiğinde mesela arkeolojik buluntular ya da komşu toplumların yazılı ve sözlü kaynaklarıyla o zaman doğru bilgiye ulaşmak mümkün hale gelir.” K2

-“ Hiçbir zaman tarih kitaplarında yer almamış bilgi ve hatıralara ulaşmak, bunu kayıtlara geçirmek ve araştırmalar neticesinde bilimsel kullanıma açmak en önemli kazanımdır.” K3

Kod 4: Mekaniklikten çıkarma

-“Çalışmalar biraz daha mekanik kalıyor. Sözlü tarihin sıcaklığı farklı, çünkü belgelerde bulamayacağımız bilgileri verecek.” E1

Kod 5: Farklı perspektifler kazandırma

-“ Sözlü tarih, tarih yazımına bireysel hikâyeler ve farklı perspektifler katarak önemli bir katkı sağlama potansiyeli vardır.” K1

Kod 6: İlgiyi artırma

-“ Bir halk Türküsü üzerinden Kosova Savaşı’nı okumak gibi. İlgiyi de arttığını düşünüyorum.” E2

Kod 7: Çalışmayı olgunlaştırma

-“ Salt (pür) tarih çalışmalarında sözlü tarih kullanırsak o çalışmalarda belli bir kıvama, olgunluğa gelme ihtimali de yüksek. ” E1

Kod 8: Değerli bilgiler ortaya çıkarma

-“Çok enteresan değişik değerli bilgiler ortaya çıkabiliyor.” E1

Alt Tema 2: Sözlü tarihin sınırlılıkları

Katılımcılar sözlü tarihin sınırlılıklarını “yanlış bilgi verilmesi ihtimali, saha araştırmasının zorluğu, zaman sorunu, kaynak tespitinin zorluğu, anlatıcının önyargılı olması, araştırmacı alan uzmanı olmalı ” olarak altı başlıkta belirtmişlerdir. Konuyla ilgili söylemler aşağıda sunulmuştur.

Kod 1: Anlatıcının subjektif olması

-“ İletişim ve bilişim imkânlarının artması ile birlikte sonradan öğrenilen bilgi ile bellek yolu ile aktarılan verilerin karışabilmesi bu tür çalışmalarda karşılaşılabilecek bir handikaptır. Diğer taraftan özellikle inanca dayalı çalışmalarda insanların ketum davranmaları bir sorun teşkil ettiği gibi eski uygulamaları o anda yaşadığı hayata uygun görmemesi kişileri bildiklerini ifade etmekten alı koymaktadır. Burada bir başka konu ise sözlü tarih yöntemine tabi tutulan bir olaydan toplumun her kesimi farklı etkilenmiş olabilir. Bu sebeple özellikle örnekleri çoğaltmak daha doğru sonuca ulaşmayı temin eder.” E12

-“ Hatıraların subjektif olduğunu unutmamak gerek, ama bu yöntem yazılı kaynaklarla birleştirildiğinde tarih daha bütüncül bir hale gelir. Sözlü tarih, tarihe insan boyutunu ekleyen güçlü bir yöntemdir. Ancak, bu yöntemle elde edilen bilgileri farklı kaynaklarla karşılaştırarak doğrulamayı unutmamak önemlidir.” K1

-“ Sözlü tarih yapılacak kişiyi doğru seçmek elzemdir. Kişi gerçekten incelenen konuya birinci derecen vakıf mıdır? Konuya taraf olma ihtimali var mıdır? Siyasi, dini ve maddi çıkarı/zararı söz konusu mudur? Araştırmacı bu ihtimalleri iyi analiz etmelidir.” E3

-“ Bu yöntem kesinlikle altını çizmeyi hak etmektedir. Ancak birçok handikap da konuyla ilgili ortada durmaktadır. Kütüphanelerde sözlü tarih görüşmelerine dair ses, görüntü ve deşifre edilmiş kayıtlar açık kaynak haline getirilmelidir. Bunlarla ilgili görüşülen şahıslardan izin metinleri alınmalı görüşmelerin deşifreleri indekslenmelidir. Dolayısıyla kurumsal desteğin ve bu metoda yönelik prensiplerin sağlam bir şekilde yerleşmesi gerekmektedir. Aksi halde bir kişiden aldığınız veriler üzerinden yazılacak tarih metinleri güçlü bir şüphe doğurur.

Herkes üretmek istediği bazen kişisel, dini, siyasi çarpıtmış tarih bilgisini bu tür kaynaklara dayandırabilir. Tarih bilgisinin bilimsel değeri açısından yöntem iyi temellendirilmelidir. Diğer taraftan toplanan bilgilerin öznelliği tarihinin asla gözden kaçırmaması gereken bir husustur.” E8

Kod 2: Yanlış bilgi verilmesi ihtimali

–“ İnsanlar sözsöz verdiği bilgilerde yanlış bilgiler verebilir. Hatalı bilgiler verebilir.” E1

–“ Sözlü tarih için en sıkıntılı mesele vakianın gerçekleştiği tarihin tam tespiti. Ayrıca anlatıcının bireysel farklılıklarından kaynaklı olarak vakia gerçekte yaşanmamış ilave bilgilerle detaylandırılmış olabilir. Bu ihtimal sözlü kaynağı her zaman şüpheli kılar.” K2

–“ Hafıza-i beşer nisvan ile maluldür sözü sözlü tarihin sınırlılıklarını iyi yansıtmaktadır. Görüşülen kişilerin seçimindeki muhtemel yanlışlıklar sözlü tarih yönteminin sınırlılıklarıdır. Sözlü tarih yöntemini diğer tarihsel kaynaklarla birlikte kullanıldığında daha zengin ve çok boyutlu bir tarih anlayışı sunabilecek potansiyele sahiptir.” E10

Kod 3: Araştırmacı alan uzmanı olmalı

–“ Öte yandan sözlü tarih alanı ile ilgili çalışma yapacakların, soru tarzından, görüşülecek kişinin ruh ve beden sağlığına kadar birçok alanda uzmanlaşması gerekiyor. Aksi taktirde propaganda tarih yazımına son derece elverişli olan bu saha, doğru tarihi yolundan ayırarak değiştirilemez bir yanlışlığa içine çekebilir. Zira 50 yıl önce yaşanmış hadiseleri hatırlamasını istediğiniz kişiler, bu süreçte dinlediği ya da okuduğu tarihi olayları kendisinin de yaşadığına inanıyor ve anlatılarını bunun üzerine inşa edebiliyor.” E9

–“ Bu çalışmayı yapan kişinin de yaptığı diyelim, kurgu aşamasında nasıl bilgilere ihtiyacı olduğunu başlangıçta çok iyi tasarlanmalı ve o tasarıya göre hareket etmeli onu yani profesyonel manada bunu veya daha önce yapmışsa tecrübeleri ise o konuda istediklerini alabileceğini ve yapacağı işte kurgunun da ona göre kaliteli bir şey ortaya çıkaracağını ön görüyorum.” E7

–“ Görüşmelere iyi hazırlanmak ve anlatıcıya saygılı bir iletişim kurmak da süreci daha verimli hale gelmesine katkı sağlar.” K1

Kod 4: Tarihçilerin önyargı sorunu

–“ Sözlü tarih yöntemi tarihçilerin sıklıkla başvurdukları bir yöntem değildir. Tarihçilerin büyük adamların tarihini yazma hastalığı (kişi Putu) aşınmadığı

müddetçe pek başvuracakları bir yöntem değildir. Milli Mücadele sözlü tarihi iskanlandığı gibi, maalesef daha sonraki önemli olaylar içinde sözlü tarih imkanları iskanlanmaktadır. Kendi meslek alanımızda bile tarihçiler duayen tarihçiler ile sözlü tarih yöntemini kullanmaktan çekinmektedirler. Tarih Kurumunun Yaşayan tarihçiler ile yaptığı bir çeşit sözlü tarih sayılacak belgeseller bu anlamda önemli bir girişimdir. Bu arşiv ileride Türkiye’de tarih yazım pratiğinin yazımında önemli bir veri olacak niteliktedir.” E10

–“ Tarihçilere bakacak olursak normal tarihçiler sözlü tarih çalışmalarını çok tasvip etmiyorlar. Tabi edenler de var etmeyenlerde. Şimdi sözlü tarihte çok geriye gitme şansı yok yani ne kadarlık bir periyot olur maksimum 50 yıl-60 yıl benim bildiğim kadarıyla daha geriye gitme şansı yok. Şu da var “sözlü tarih çalışmaları her zaman tek başına yeterli olur mu?” , olmaz. Bir tarihçi sözlü tarihi kullanabilir ama bunu diğer yazılı belgelerle mutlaka desteklemesi gerekir yani tek başına yeterli görülüyor. Özellikle tarih alanında çalışanlar bunu söylüyorlar.” E4

–“ Sözlü tarih yöntemi, her ülkenin tarih yazıcılığı için uygun olmayabilir” K3

Kod 5: Saha araştırmasının zorluğu

–“ Saha araştırmalarının getirdiği çeşitli zorluklar, genellikle 70 yaş üzeri insanlarla görüştüğümüz için yaş faktörüne bağlı zorluklar; ancak bu zorluklar olumlu kazanımlar karşısında çok da önemli değildi.” K3

Kod 6: Zaman sorunu

–“ Etkili bir görüşme yapmak, konuyla ilgili kişilere ulaşmak, doğru bir biçimde verileri düzenlemek zaman alıcı olabiliyor.” K1

Sonuç

Bu çalışma, tarihçilerin sözlü tarihe yönelik bakış açılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Katılımcılar sözlü tarihi kaynak ve araştırma yöntemi olarak iki farklı şekilde yorumlamaktadırlar. Küpüç, çalışmasında tarihin hem bir kaynak hem de araştırma yöntemi olduğunu vurgulamaktadır²⁴. Sarı’ya göre sözlü tarihi bir yöntemdir. Sözlü tarihle de zaten temelde sözlü kaynaklardan oluşan yazılı kaynaklar kastedilir. Sözlü kaynaklar da tarihsel kanıt için başvuru kaynaklardan ilkinin içine girmektedir.

²⁴ Küpüç, a.g.t., s. 85.

Olaylara kendisi tanık olan ya da katılan kişilerin ifadeleridir²⁵. Paykoç da sözlü tarihi ikinci kategoride ele almaktadır. Çünkü ona göre de sözlü tarih bir yöntemdir. Olaylara doğrudan tanık olan ya da katılan kişilerin ifadelerini içeren kayıtlar, gazete haberleri, anılar, notlar, mektuplar, yazılı belgeler, resmî yazılar, siyasetçilerin konuşmaları ve yasalar, birinci dereceden kaynaklar olarak adlandırılır. Buna karşın, olayları doğrudan gözlemlemeyen ancak birinci dereceden kaynakları inceleyerek yorumlayan kişilerin oluşturduğu kayıtlar ise ikinci dereceden kaynakları oluşturmaktadır²⁶.

Katılımcıların büyük bir kısmı, sözlü tarihin tarih yazımındaki önemini vurgulayarak, yazılı belgelerde yer almayan bireysel ve toplumsal hafıza unsurlarının bu yöntemle ortaya çıkarıldığını belirtmişlerdir. Sözlü tarih, tarih yazımında eksik kalan bilgileri tamamlamada etkili bir yöntem olarak görülmektedir. Katılımcılar, bu yöntemin toplumsal hafızayı zenginleştirme, günlük yaşam detaylarını kayıt altına alma ve tarihsel olayların bireyler üzerindeki etkilerini görünür kılma noktasında önemli olduğunu vurgulamışlardır. Avcı Akçalı ve Aslan çalışmalarında yazılı belgelerin yetersiz kaldığı durumlarda derinlemesine bilgi edinmenin tek yolunun sözlü tarih olabileceğini öne sürmüşlerdir²⁷. Güçlü çalışmasında, sözlü tarih yönteminin olaya şahitlik etmiş veya olaya katılmış kişiler ve geçmiş hakkında bilgiler verdiğini ortaya koymaktadır²⁸. Araştırmada ulaşılan bu sonuçlar literatürdeki konu ile ilgili yapılan çalışmalarla örtüşmektedir.

Bununla birlikte, sözlü tarihin en eski tarih yazma biçimlerinden biri olduğu ve tarih yazımının demokratikleşmesine katkı sunduğu görüşü yaygın olarak paylaşılmıştır. Resmî belgelerde yer almayan veya göz ardı edilen kişisel hikayeler, bu yöntem aracılığıyla tarihsel kayıtlara dahil edilebilmektedir. Bu bağlamda, sözlü tarih, tarih yazımına yeni perspektifler kazandıran bir araç olarak görülmektedir. Balay ve Ocak

²⁵ İbrahim Sarı, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Etkinliklerinin Öğrenci Başarı, Beceri ve Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 39.

²⁶ Fersun Paykoç, *Tarih Öğretimi*, Eskişehir, 1991, s. 6.

²⁷ Avcı Akçalı, Aslan, a.g.m., s. 684.

²⁸ Güçlü, Mustafa, "Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11/1 (2013), s. 110.

sözlü tarih araştırmalarının, tarih yazımında yalnızca belgelere dayalı anlatım anlayışını aşarak, sesi duyulmayan bireylerin yaşantılarını ve deneyimlerini kayıt altına almak suretiyle tarih disiplinine yeni bir boyut kazandıran bir yaklaşımı olduğunu belirtmektedirler²⁹. Demirci, “*Geçmiş Kayda Geçirmek, Belleği Çözümlmek: Hemşinli Kadınların Yaşam Anlatıları ve Düşündürdükleri*” isimli çalışmada araştırma ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Sözlü tarih nesiller arası bilgi aktarımlarına olanak vermekte olduğunu ifade etmektedir³⁰. Özbaş ve Öztaş “*Tarihin karanlıkta kalmış odaları gün yüzüne çıkartılmak isteniyorsa, yaşlılarla görüşmeler yapılarak yaşananlar tarihe katılmalıdır.*” sözleriyle sözlü tarihin önemine vurgu yapmışlardır. Ayrıca kadın yaşanmışlıkları da sözlü tarih yöntemli ile kadınların seslerinin daha fazla duyulmasına yardım edebileceğini savunmaktadırlar³¹. Sözlü tarihle göz ardı edilmişlerin hikayelerinin ortaya çıkacağı sonucuyla örtüşmektedir.

Katılımcılar sözlü tarih yönteminin, zaman yönetimi, iletişim, problem çözme, veri toplama ve analiz becerilerini geliştirdiği görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcılar, sözlü tarih görüşmeleri yoluyla farklı bakış açıları geliştirmenin, görüşme yapma ve dikkatli dinleme becerilerini artırdığını belirtmişlerdir. Demircioğlu, sözlü tarih yöntemi ile araştırılan konuyla ilgili olarak görüşme soruları hazırlamak, görüşmeleri yürütmek, onları analiz ederek yorumlamak, öğrencilerin, araştırma, analiz, değerlendirme ve geçmişle günümüzü mukayese becerilerini geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır³². Araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Ayrıca, sözlü tarih uygulamalarının tarihsel analiz ve yorumlama yeteneğini güçlendirdiği de ifade edilmiştir. Katılımcılar, tarihsel olayların neden-sonuç ilişkilerini anlamak ve olayları farklı

²⁹ Berrin Balay, Ersan Ocak, “Sözlü Tarih Çalışmalarında Video Teknolojisinin Kullanılması”, *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı*, (2006), s. 266.

³⁰ Demirci, Tuba, “Geçmiş Kayda Geçirmek, Belleği Çözümlmek: Hemşinli Kadınların Yaşam Anlatıları ve Düşündürdükleri” , *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı*, (2006), s. 124.

³¹ Ayşenur Özbaş, Sezai Öztaş, “Sözlü Tarih ve Tarih Yazımındaki Değişim”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25 (2021), s. 165.

³² Demircioğlu, a.g.m., s. 315.

perspektiflerden ele almak konusunda sözlü tarihin önemli bir katkı sunduğunu vurgulamışlardır. Bu yöntemin, tarihçilerin empati kurma ve olayları daha geniş bir perspektiften değerlendirme becerilerini geliştirdiği belirtilmiştir. Nitekim, Demircioğlu'nun “Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri” adlı çalışmasında da söz konusu becerilerin önemi üzerinde durmaktadır³³.

Her ne kadar sözlü tarih önemli bir araştırma yöntemi olarak kabul edilse de, bu yöntemin bazı sınırlılıkları olduğu da dile getirilmiştir. Katılımcılar, sözlü tarihin en önemli dezavantajlarından birinin anlatıların subjektifliği ve anlatıcının yanlı bakış açısına sahip olabilmesi olduğunu belirtmektedir. Hafıza yanılsamaları, zamanla unutilan detaylar veya öznellik gibi faktörler, sözlü tarih verilerinin güvenilirliğini sınırlandırabilmektedir. Danacıoğlu³⁴, Metin³⁵, Tosh³⁶ çalışmalarında sözlü tarihin sınırlılıklarından biri olan anlatıcının subjektifliğine vurgu yapmaktadırlar.

Bunun yanı sıra, saha araştırmasının zorlukları, zaman sorunu, araştırmacının alan uzmanı olması gerekliliği ve tarihçilerin önyargı sorunu da sözlü tarihin uygulanmasında karşılaşılan diğer sorunlar arasında gösterilmiştir. Özellikle sözlü tarihin yalnız başına yeterli olup olamayacağı konusu tartışmalara yol açmaktadır. Katılımcılar, sözlü tarih verilerinin mutlaka yazılı kaynaklarla desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Metin Celal anlatılanların yazılı kaynaklarla kontrol edilmesini faydalı bulmaktadır³⁷. Sözlü tarih uygulaması yapacak kişinin iyi bir tecrübeye sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Görüşme sırasında anlatıcı tarafından verilen bilgiler bir yandan sözlü kanıtların asıl gücünü oluştururken bir yandan da en sınırlayıcı yanını oluşturmaktadır. Bu konuda yapılması gereken sözlü tarih görüşmelerini diğer yazılı kaynaklarla birlikte ele almak olmalıdır³⁸. Dere ve Dinç sözlü

³³ Demircioğlu, İsmail Hakkı, “Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri”, *Milli Eğitim Dergisi*, 39/184 (2009), s. 230.

³⁴ Esra Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri, Yeni Başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, İstanbul, 2001, s. 131.

³⁵ Celal Metin, “Sözlü Tarih ve Türkiye’deki Gelişimi”, *Türk Kültürü*, 469 (2002), s. 296.

³⁶ John Tosh, *Tarihin Peşinde*, İstanbul, 1997, s. 197.

³⁷ Metin, a.g.m., s. 296.

³⁸ Şahin, Özlem, “Geçmiş, Tarih ve Sözlü Tarih”, *Mülkiye Dergisi*, 28/244 (2004), s. 124.

tarihin geçerliliği ve güvenilirliği üzerine yaptıkları çalışmalarında, sözlü tarih çalışmalarında güvenilir verilere ulaşmak, büyük ölçüde görüşmenin niteliğine ve dolayısıyla görüşmecinin becerisine, yeterliliğine ve sabrına bağlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Görüşmecinin sahip olduğu bu nitelikler, görüşme sürecinde alınması gereken tedbirlerin önemini artırmaktadır. Özellikle görüşme sırasında kaynak kişinin aktardığı bilgilerin sorgulanması, elde edilen verilerin güvenilirliğini önemli ölçüde artıran bir yaklaşımdır. Araştırmanın sonuçları bu çalışmayla benzer sonuçlara ulaşmaktadır³⁹.

Bu bulgular ışığında, sözlü tarihin tarih yazımındaki rolü, avantajları ve sınırlılıkları dengeli bir şekilde ele alındığında, bu yöntemin tarihsel bilgiye katılımcı ve farklı bakış açıları kazandıran bir boyut eklediği söylenebilir. Sözlü tarihin sağladığı bilgilerin güvenilirliğini artırmak için diğer tarihsel kaynaklarla karşılaştırmalı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu çalışma, tarih disiplininde sözlü tarihin değerlendirilmesi konusunda daha derinlemesine tartışmaları teşvik etmek amacıyla önemli bir katkı sunabilir. Sözlü tarih, toplumların hafızasını koruma, yerel ve bireysel anlatıları gelecek nesillere aktarma konusunda büyük bir potansiyele sahip olabilir. Ancak, bu potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilebilmesi disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi ve sözlü tarih çalışmalarının daha geniş kitlelere ulaşması ile sağlanabilir.

Kaynakça

Avcı Akçalı, Aslı; Aslan, Erdal, “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20/2 (2012), s. 669-688.

Balay, Berrin; Ocak, Ersan, “Sözlü Tarih Çalışmalarında Video Teknolojisinin Kullanılması”, (ed. Aynur İlyasoğlu, Gülay Kayacan), *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı*, (2006), s.263-272.

³⁹ Dere, İlker; Dinç, Erkan, “Sözlü Tarihin Geçerliliği ve Güvenilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21/2 (2020), s. 285.

Caunce, Stephen, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, (çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçinkaya), İstanbul 2008.

Çelik, Hülya, "Prospective Social Studies Teachers' Evaluations of Their Own Oral History Experiences Related to Turkey's Recent History" *Journal of Education and Training Studies*, Vol.6 (10), s. 123-2018.

Danacıoğlu, Esra, *Geçmişin İzleri, Yanı Başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, İstanbul 2001.

Demirci, Tuba, "Geçmiş Kayda Geçirmek, Belleği Çözümlmek: Hemşinli Kadınların Yaşam Anlatıları ve Düşündürdükleri" ", (ed. Aynur İlyasoğlu, Gülay Kayacan), *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar Türkiye'de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı*, (2006), s. 117-126.

Demircioğlu, İsmail Hakkı, "Sözlü tarihin bir öğretim yaklaşımı olarak tarih derslerinde kullanımı ", *II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, (2005), s. 310-315

Demircioğlu, İsmail Hakkı, "Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri", *Milli Eğitim Dergisi*, 39/184 (2009), s. 228-239.

Dere, İlker, "Sözlü Tarihin Kaynakları: Bir Bibliyografya Çalışması", *Tarih Yazımı Journal Of Historiography*, 1/1 (2019), s. 79-122.

Dere, İlker; Dinç, Erkan, "Sözlü Tarihin Geçerliliği ve Güvenilirliği Üzerine Bir Değerlendirme", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21/2 (2020), s. 275-289.

Dursun, Mehmet Tahir; Aydın, Çağdaş, "Sosyal Bilim Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/ Özel Sayı 2 (2022), s. 1-18.

Erdilek, Neşe, "Türkiye'de Göç Araştırmalarında Sözlü Tarih Metodu", (ed. Aynur İlyasoğlu, Gülay Kayacan), *Kuşaklar deneyimler tanıklıklar. Türkiye'de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı*, 26-27 Eylül (2003), s.79-85.

Fidan, Süleyman, "Sözlü kültür-sözlü tarih ilişkisi bağlamında Niş türküleri". *Turkish Studies*, 6/4, s. 139-148.

Güçlü, Mustafa, "Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11/1 (2013), s. 100-113

Güler, Ahmet; Hacıoğlu, Mustafa Bülent; Taşgün, Serkan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2013.

Küpüç, Esra, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Van 2014.

Merriam, Sharan B., *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (çev. Selahattin Turan), Ankara 2013.

Metin, Celal, "Sözlü Tarih ve Türkiye'deki Gelişimi", *Türk Kültürü*, 469 (2002), s.288-298.

Özbaş, Ayşenur; Öztaş, Sezai, "Sözlü Tarih ve Tarih Yazımındaki Değişim", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25 (2021), s. 154-168.

Öztürkmen, Arzu, “Yeni Bir Displin Olarak Sözlü Tarih”, *Toplum ve Bilim*, 91 (2002), s. 115 –121.

Öztürkmen, Arzu; Yılmaz, Hakan, “Yerellik, Kurumsallık ve Aile Ekseninde Cumhuriyet Dönemi Sözlü Tarih Projesi”, (2010), s. 1-95.

Paykoç, Fersun, *Tarih Öğretimi*, Eskişehir 1991.

Sarı, İbrahim, “Akademik Tarih ve Tarih Öğretiminde Sözlü Tarih Yeri ve Önemi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (2006), s. 109-128.

Sarı, İbrahim, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Etkinliklerinin Öğrenci Başarı, Beceri ve Tutumlarına Etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

Siğrı, Ünsal, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2021.

Şahin, Özlem, “Geçmiş, Tarih ve Sözlü Tarih”, *Mülkiye Dergisi*, 28/244 (2004), s. 11-126.

Thompson, Paul, *Geçmişin Sesi*, (çev. Şehnaz Layıkel), İstanbul 1999.

Tosh, John, *Tarihin Peşinde*, (çev. Özden Arıkan), İstanbul 1997.

Yıldırım, Ali; Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2021.

Extended Abstract

Oral history is a historical research method that systematically records the memories of people who witnessed the events of a certain period through interviews. This method emphasises the human dimension of history and makes visible the experiences of ordinary individuals, which are usually not included in written sources. While written sources mostly focus on the relations between the state and high-level segments of society, oral history brings a different perspective to historiography by centring the stories of individuals and communities. This approach questions the existing historiographical tradition and broadens the scope of history. Oral history not only complements the shortcomings of written sources but also brings to light experiences that remain hidden in the memory of societies but are not reflected in written documents. Traditional, document-based historiography usually focuses on the life stories of important personalities and major events. This approach leads to the narration of history from the perspective of only a certain segment of society and overshadows the historical experiences of large segments of society. On the other hand, oral history studies shed light on the history of everyday life and ordinary individuals, adding a new dimension to the understanding of historical sources. In this context, oral history stands out as an important method that aims to record the memory of individuals and communities by overcoming the limitations of official historiography.

Oral history method is an important data collection technique for understanding and interpreting past events. During the research process, access to the last sources on the subject increases the value of the method. In particular, the opportunity to reach the last witnesses of the past makes the oral history method unique. Through interviews with these people, information pollution is reduced and detailed data are obtained. Oral history method is widely used in different disciplines of social sciences. It is considered as an effective research method not only in humanities such as sociology and psychology, but also in fields such as economics, finance, business and corporate history. This method not only contributes to methodological diversity but also offers significant advantages in terms of the timeliness and depth of the information obtained.

Oral history has been subjected to criticism from time to time due to different perspectives and practical shortcomings. Although it is an important method for accessing and processing historical information, oral history is by no means the only option. However, in cases where written documents are insufficient or non-existent, oral history may be the most effective way to obtain in-depth information. Scholars take different approaches to the use of oral history, appreciating its contributions to historiography while at the same time criticising its methodological challenges.

One of the most important reasons for the acceptance of oral history among professional historians is its contribution to areas where written sources are insufficient. Especially recent political history is a good example of this situation. In such areas where historical records are limited, oral history serves to fill an important gap. In the recent past, the existence of important statesmen who did not leave any significant private documents has led historians to write biographies. In this process, historians have had to use the memories and impressions obtained from interviews with the surviving colleagues and close associates of these individuals in order to complete the missing documents.

It is thought that historians have different perspectives on the oral history method. For this reason, it is important to investigate what oral history means, how historians evaluate the contributions of oral history method to the discipline of history, the effects of oral history practices on historical knowledge, their effects on research skills, their effects on developing historical thinking skills, their advantages and limitations.

In this study, the perspective of historians on the oral history method is analysed in depth. The oral history method is a tool used to understand the reflection of the past in individual or collective memory. This study aims to analyse the differences, advantages, difficulties and criticisms of historians' approach to this method. Since the experiences and perspectives of historians are analysed in the study, basic qualitative research method, one of the qualitative research designs, is used.

Maximum diversity sampling strategy was used to ensure diversity in the participants. Maximum diversity sampling is a sampling strategy that aims to provide the widest possible diversity within a relatively small sample in order

to reflect different perspectives and experiences related to the research problem. This method aims to maximise the representation of diversity among individuals in relation to the problem under study and thus contributes to a comprehensive understanding of the findings. The participants started with academics working at the university where the researchers were located and continued with academics working at different universities.

In this study, interview method was preferred as a data collection tool. The interview method was used as a data collection tool suitable for the purpose of the research, as it allows focusing on the experiences and knowledge of the participants. Interview is a data collection technique that aims to understand individuals and their relationships with their environment through verbal communication. Semi-structured interview form, one of the interview types, was used in the research. Semi-structured interview is a flexible data collection method in which the researcher determines the questions in advance but can add new questions according to the issues that arise during the interview.

Depending on the purpose of the research, an eight-question semi-structured interview form was prepared about historians' perspectives on oral history. The number of questions was determined to be five by taking expert opinion from two different academicians. After the necessary arrangements were made, interviews were conducted with 15 academicians. The data obtained from the semi-structured interview form were tabulated by combining some questions and some were tabulated separately, and content analysis was performed on these data. In the content analysis process, four researchers came together to analyse the data and then discussed the data and created codes and categories. This process was carried out in co-operation to increase the reliability of the research. Due to the ethics of the study, female academics in the study group were coded as K1, K2, and male academics were coded as E1, E2, ...E13. The sentences taken from the participants in the study were also transferred with these codes.

In the research, what oral history means to the participants, the place of oral history in historiography, the contributions of oral history practices in the process of acquiring historical knowledge, their effects on research skills, their effects on developing historical thinking skills, and their general views on oral history were evaluated in the themes.

The participants interpret oral history in two different ways as a source and research method. Most of the participants emphasised the importance of oral history in historiography and stated that individual and social memory elements that are not included in written documents are revealed through this method. Oral history is seen as an effective method in completing the missing information in historiography. Participants emphasised that this method is important in enriching social memory, recording the details of daily life and making visible the effects of historical events on individuals. In addition, it was widely shared that oral history is one of the oldest forms of history writing and contributes to the democratisation of historiography. Personal stories that are not included or ignored in official documents can be included in historical records through this method. In this context, oral history is seen as a tool that brings new perspectives to historiography.

The participants stated that the oral history method improved their time management, communication, problem solving, data collection and analysis skills. Participants stated that developing different perspectives through oral history interviews improved their interviewing and careful listening skills. It was also stated that oral history practices strengthen historical analysis and interpretation skills.

Participants emphasised that oral history makes an important contribution to understanding the cause-effect relationships of historical events and to address events from different perspectives. It was stated that this method improves historians' ability to empathise and evaluate events from a broader perspective. Although oral history is recognised as an important research method, it is also stated that this method has some limitations.

Participants recognised that one of the most important disadvantages of oral history is the subjectivity of the narratives and the biased perspective of the narrator. Factors such as memory illusions, details forgotten over time or subjectivity can limit the reliability of oral history data. In addition, the difficulties of field research, time constraints, the need for the researcher to be an expert in the field, and the problem of historians' prejudices were cited as other problems encountered in the implementation of oral history. In particular, the issue of whether oral history alone can be sufficient is

controversial. Participants emphasised that oral history data must be supported by written sources.

In the light of these findings, when the role, advantages and limitations of oral history in historiography are considered in a balanced way, it can be said that this method adds a participatory dimension to historical knowledge and provides different perspectives. To increase the reliability of the information provided by oral history, it should be handled in a comparative manner with other historical sources. This study can make an important contribution to encourage more in-depth discussions on the evaluation of oral history in the discipline of history. Oral history can have great potential in preserving the memory of societies and transmitting local and individual narratives to future generations. However, the full utilisation of this potential can only be achieved by adopting an interdisciplinary approach and making oral history studies reach a wider audience.